

Celestino Poza Domínguez, pintor (1959-2016). *In memoriam*:
«para Tino Poza, amigo eterno nas praias da memoria, Erias, 1-IV-2011».

Obra de Tino Poza (2012).

ANUARIO BRIGANTINO

Historia - Arte - Literatura - Antropoloxía - Entidades culturais e deportivas - Acontecementos do ano - Administración Municipal

Fundado por D. Francisco Vales Villamarín

Comité científico

Alfredo Erias Martínez (director)
Xosé Mª Veiga Ferreira (subdirector)
Alberto López Fernández (secretario)

Fernando Alonso Romero
Manuel Ares Faraldo
Manuel Mª de Artaza Montero
Xosé Ramón Barreiro Fernández
Pablo Cancelo López
Marta Colón Alonso
Concepción Delgado Corral
José García Oro
Mª Jesús Lorenzo Modia
Carmen Manso Porto
Luís Monteagudo García
Xosé Luís Mosquera Camba
Manuel Núñez Rodríguez
James Duran/Séamas Ó Direáim
Carlos Pereira Martínez
Antonio Raúl de Toro
Xesús Torres Regueiro
José Manuel Vázquez Mosquera

Sempre no recordo (†):

José Antonio Fernández de Rota
Antonio Mejjide Pardo
José Antonio Miguez Rodríguez
Xulio Cuns Lousa

Colaboradores técnicos

Concepción de Barrera-Sarobe
Rocío García Presedo
Silvia Muíño Naveira
Ermita Rodríguez Pérez

EXCMO. CONCELLO DE BETANZOS

2016

nº 39

Dos traballos asinados
responden os seus autores; dos
demais, a dirección do
ANUARIO BRIGANTINO

Data límite de admisión de
orixinais:
31 de MARZO

REDACCIÓN
INTERCAMBIO

Excmo. Concello de Betanzos

Arquivo e Biblioteca

Municipais

Rúa Emilio Romay, 1
15300 Betanzos, A Coruña
Tlf. (981) 771946

anuariobrigantino@gmail.com
alfredoerias@gmail.com

*Cuberta e contracuberta:
Pezas da colección Jiménez-Cossío
do Museo das Mariñas.*

*Deseño da cuberta, composición
e maqueta: Alfredo Erias.*

Depósito legal: C-680/96

ISSN: 1130-7625

Imprime: LUGAMI -Betanzos-

O *Anuario Brigantino* é unha revista de investigación, editada polo Concello de Betanzos, que está considerada na categoría “C-Normal” segundo valoración do Ministerio de Cultura, e clasificada, así mesmo, pola UNESCO (080000, Multidisciplinares. Humanidades).

A presentación e a aceptación de traballos implica a cesión automática de dereitos de publicación por parte do autor, tanto en formato papel como en Internet. O *Anuario Brigantino* completo (desde 1948 ata hoxe) pode consultarse nas webs:

<http://www.betanzos.net>

<http://anuariobrigantino.betanzos.net>

<http://hemeroteca.betanzos.net>

Ademais, intégrase nas bases de datos da BIBLIOTECA XERAL da UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA, accesible na páxina: <http://busc.usc.es>

Tamén aparece nas seguintes bases de datos: RISO e ISOC, esta realizada polo «*Centro de Información y Documentación Científica*» (C.I.N.D.O.C.) do C.S.I.C; DICE («*Difusión y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades y Ciencias Sociales y Jurídicas*»); DIALNET («*Portal de Difusión de la Producción Científica Hispana*»); RILM *Abstracts of Music Literature (Repertoire International de Litterature Musicale)*; MIAR (*Matriu d'Informació per a l'Avaluació de Revistes*); LATININDEX (*Difusión y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades y Ciencias Sociales y Jurídicas*); *Ulrich's Periodicals Directory*; REBIUN (Red de Bibliotecas Universitarias Españolas) Catálogo de Publicaciones Periódicas...

Don José Ramón García Vázquez
Alcalde do Excmo. Concello de Betanzos

Como é tradicional por estas datas, teño a honra de presentar o *Anuario Brigantino* que, neste caso, corresponde ao ano 2016 e ao n. 39. É unha revista de investigación de alto nivel, feita en Betanzos, pero que a súa temática abarca toda Galicia, ás veces Portugal (como este ano), e mesmo pode chegar a Irlanda (como tamén neste número) e máis aló. 2016 empezou cun acto gratificante para o *Anuario Brigantino*, porque o seu director, Alfredo Erias, recibiu en xaneiro no Museo das Mariñas, de mans de Felipe Senén, presidente dos «Amigos dos Museos de Galicia», o «Premio Pedra do Destino 2015» polo seu labor cultural. O deseñador betanceiro Jorge Vázquez acadou o Premio L’Oreal París á mellor colección na pasarela Mercedes Benz Fashion Week Madrid. E Alfredo Crespo, estudante do IES As Mariñas, obtivo a nota media máis alta de toda Galicia nos exames de selectividade.

Moi especial foi o ciclo de conferencias do *Anuario Brigantino*, para celebrar o centenario das Irmandades da Fala, das que Betanzos ten a única bandeira que se conserva. Participaron: Xesús Torres Regueiro, Xesús Alonso Montero, Carlos Caetano Biscaíño e Gorette Sanmartín Rei. Complementouse cunha mostra con fondos do arquivo e do museo.

Espectacular foi o concerto que ofreceu na igrexa de San Francisco (o 6 de abril) o gran barítono italiano Leo Nucci, de fama mundial. Foi organizado pola Unidade Pastoral de Betanzos en favor de Cáritas. E non me podo esquecer da inauguración, o 22 de abril, no Museo das Mariñas, da Sala Rafael Seoane, con máis de cincocentas pezas, entre as que sobresaen dous torques de ouro e un de prata, cerámica grega e ibérica, machados da Idade do Bronce, exvotos ibéricos e romanos, cerámica prehistórica, etc.

Transcendente foi sen dúbida a presentación da web do Arquivo Municipal de Betanzos, realizada por Alfredo Erias e que pon a disposición de todo o mundo, non soamente unha rica información sobre os contidos da institución, senón tamén numerosos documentos, empezando polas actas capitulares desde mediados do s. XVI ata 1900.

Para rematar, agradezo a ABANCA e a GADIS a súa axuda, e tamén aos autores, á concelleira de Cultura, María Barral, ao director, Alfredo Erias, ao subdirector, Xosé María Veiga, ao Comité Científico e a todo o equipo de colaboradores.

MOIAGRADECIDO!

Obras de Tino Poza (2012).

ÍNDICE

Historia...

* Gravados rupestres no Concello de Monfero (A Coruña) polo GRUPO DE ARQUEOLOXÍA DA TERRA DE TRASANCOS.....	11
* Arte rupestre e pensamento religioso na Pré-história por FERNANDO AUGUSTO COIMBRA.....	27
* Aliñamentos arqueoastronómicos nos petróglifos de armas da Idade do Bronce, por ANTÓN BOUZAS SIERRA.....	45
* El hacha «argárica» nº 568 de Luís Monteagudo: metales, territorios y gentes en la Cultura del Bronce del Noroeste, por JOSÉ SUÁREZ OTERO.....	73
* Vestigios de cultos celtas al roble en las romerías gallegas, por FERNANDO ALONSO ROMERO.....	95
* El relato eumés de las tres fuentes hermanas: ¿un antiguo mito fluvial?, por VÍCTOR ALONSO TRONCOSO.....	113
* Construcións verbais progresivas en gaélico irlandés e en galego: conexións coa Prehistoria, por JAMES DURAN/SÉAMAS Ó DIREÁIN.....	121
* Achado de estruturas arqueolóxicas no barrio da Ribeira de Betanzos: resultado dos traballos de control arqueolóxico das obras de instalación da rede de gas natural no ámbito do Malecón, por SIMÓN PENA BASSO e XURXO BROZ RODRÍGUEZ.....	141
* Alfonso Molina: el hombre de los Franco en A Coruña, por FRANCISCO MARTÍN OSSORIO.....	155

Arte, Literatura, Antropoloxía...

* Herdanza do frío, por XULIO L. VALCÁRCEL.....	175
* Talleres de Tui, Braga y Zamora en la arquitectura románica del norte de Portugal y Galicia, por RAMÓN YZQUIERDO PERRÍN.....	195
* Cossío y el arte popular, por ANA MARÍA ARIAS DE COSSÍO.....	219
* Elogio del Arte Popular (De Bordados populares y encajes. Exposición, Madrid, Mayo, 1913), por MANUEL BARTOLOMÉ COSSÍO.....	225
* Museo das Mariñas (de Betanzos) (V): La colección Jiménez-Cossío, por ALFREDO ERÍAS MARTÍNEZ y CONCEPCIÓN DE BARRENA-SAROBÉ.....	227
* Un traje maragato en el Museo das Mariñas, por VICENTE DE LA FUENTE GARCÍA y CONCEPCIÓN DE BARRENA-SAROBÉ.....	333

* Juan Alonso y Canto: Maestro Mayor de Pintura del Arsenal de Ferrol, por JOSEFINA SÁNCHEZ CONS.....	343
* Los Hermanos García Naveira, indianos:nota-homenaje, por AURORA ALONSO DE ROCHA.....	383
* El reloj de la iglesia de Santa María de Verís -Irixoa-, por ANTONIO PÉREZ CASAS.....	389
* Manuel Vilariño (aproximadamente), por XOSÉ LUÍS MOSQUERA CAMBA....	395
* A poesía galega do século XIX nos xornais de Betanzos, por MARTA GONZALEZ RODRIGUEZ.....	419
* Oliveira Guerra ao encontro da Galiza, por XESÚS TORRES REGUEIRO.....	439
* Francisco Antonio Espino Rodríguez, funcionario e erudito compostelán, (1832-1896), por CLODIO GONZÁLEZ PÉREZ.....	473
* O Enterro da Sardiña na cidade de Lugo (1985-2002), por JOSÉ MANUEL BLANCO PRADO.....	485
* Riesgos globales ubicuos en España, por DELFÍN MARIÑO ESPÍÑEIRA.....	517
* Con Betanzos sempre presente, por EDUARDO JOSÉ FUENTES ABELEDO...	523

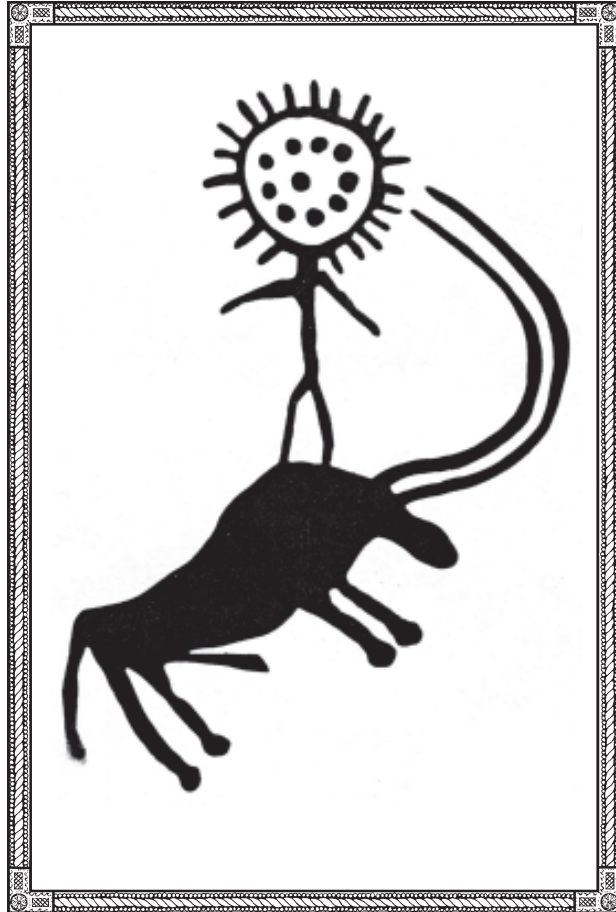
Entidades culturais e deportivas...

* FUNDACIÓN CIEC.....	541
* Outras entidades.....	549

Acontecementos do ano

	561
* Pregón da XIX Feira Franca Medieval de Betanzos, por EDUARDO XOSÉ FUENTES ABELEDO.....	577
* Pregón das Festas Patronais, por JAVIER GUILLÉN.....	584
* Función do Voto, por JOSÉ RAMÓN GARCÍA VÁZQUEZ.....	588

HISTORIA...

Obra de Tino Poza (2011).